

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

לפני : כבוד השופט בדימוס רמי כהן;
ד"ר יפתח סוכנבר;
עו"ד עינת ריזברג.

המערער: פלוני
ע"י ב"כ עו"ד שרון מאירי

נגד

המשיב: קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום
ע"י פרקליטות מחוז תל אביב.

פסק דין

א. הקדמת דברים:

- 1.1. פלוני ("המערער") שטרם גיוסו, התגורר בארצות הברית עם הוריו למד וסיים שם תיכון, החליט לחזור ארצה ולהתגייס לצה"ל. הוא החל בשירות ביום 21.11.1999, כחייל בודד. שובץ כלוחם לחטיבת הנח"ל ("החטיבה"). לאחר שסיים מסלול רגיל של טירונות, ויתר קורסים המכשירים אותו כלוחם, הוצב עם יחידתו, לשירות פעיל כלוחם, בצומת ארם.
- 1.2. ביום 03.12.2000 ("יום האירוע"), עת שהה המערער בתפקיד בשירות, הוא היה עד לאירוע בו מחבל שיסף גרונו של לוחם ביחידה¹.
- 1.3. המערער שירת שירות חובה מלא בצה"ל, הוא השתחרר מהשירות ביום 17.11.2002.
- 1.4. לאחר שחרורו מצה"ל, מסוף שנת 2002 ועד שנת 2014 הוא שהה בחוץ לארץ.
- 1.5. רק ביום 13.30.2016, הוא הגיש לקצין התגמולים ("המשיב") בקשה ("הבקשה") להכרה בזכות כ"נכה" כמשמעותה בחוק הנכים[תגמולים ושיקום] [נוסח משולב] התשי"ט - 1959 ("חוק הנכים").
- 1.6. הבקשה נדחתה ע"י המשיב, בהחלטה מיום 22.01.2017, ("ההחלטה"). בהחלטה קבע המשיב, בין היתר, שהגיע למסקנה...על בסיס החומר העובדתי והרפואי שעמד בפני ולרבות חוות דעת מיום 11.1.2017 ומיום 20.06.2017, של פרופ' משה קוטלר כי אינה קיימת עדות לקיומה של הפרעת

¹ על האירוע עוד נרחיב ונפרט בהמשך

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 17-07-11708 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

דחק בתר חבלתית ולא הוכח קשר סיבתי בין האירוע מיום 03.12.2000 ובין מצבך הנפשי.^{2,3} [ההדגשות בקו תחתון כאן ובהמשך שלנו- ר.ב.].

מכאן הערעור.

ב. השדה המשפטית:

2.1. חוק הנכים קובע את הכללים לפיהם מי שנגרמה לו "נכות" כמוגדר בחוק (מה היא נכות -ראו סעיף 1 לחוק הנכים), יהיה זכאי לזכויות המוגדרות בחוק.

- (1) "חייל שלקה בנכות יהא זכאי לתגמולים עם קיומם של שני תנאים אלה במצטבר: אחד, תנאי הזמן – "בתקופת שירותו": הפגיעה חייבת שתהא בתקופת שירותו של החייל. שניים, תנאי הקשר הסיבתי – "עקב שירותו": חייב שיתקיים קשר סיבתי בין הפגיעה לבין שירותו בצבא. שני תנאים אלה תנאים נפרדים ומצטברים הם (740ה – 1)."
- (2) שאלת קיומו של קשר סיבתי במשפט תיחתך בשני שלבים עוקבים. בראש ובראשונה יש לבחון אם נתקיים קשר סיבתי-עובדתי בין אירוע פלוני לבין תוצאה פלונית, אם האירוע היה גורם או מן הגורמים לתוצאה. משנמצא כי יש קשר סיבתי-עובדתי בין אירוע פלוני לבין תוצאה פלונית, יש לבחון את הקשר הסיבתי-המשפטי, כלומר להחיל על הקשר הסיבתי-העובדתי מבחני משפט הנועדים לסנן ולברור מבין הגורמים העובדתיים השונים אותם גורמים שנמצאו ראויים כי יישאו עמם אחריות משפטית (742ד – ה).
- (3) בעוד אשר קשר סיבתי-עובדתי מבקש ליתן ביטוי לקשר סיבתי פיזי-אובייקטיבי ברצף של אירועים, קשר סיבתי-משפטי אמור ליתן ביטוי להכרעה משפטית ערכית בהטלתה של אחריות משפטית. הנורמות הקובעות אם מתקיים קשר סיבתי-משפטי בין אירוע או מצב לבין אירוע או מצב אחרים, עשויות להשתנות מענף משפט אחד למשנהו. בעיקרם של דברים ייגזר הקשר הסיבתי-המשפטי מתכליתו ומיעדיו של הנושא, ואין בהכרח זהות בין קשר סיבתי-משפטי בענף משפט פלוני לבין קשר סיבתי-משפטי בענף משפט פלמוני (1742, 1743). "דנ"א 5343/00 קצין התגמולים נגד אורית אביאן -פורסם בנבו).

2.2. במילים אחרות- קובע בית המשפט העליון: "... כדי להכיר בתביעתו של חייל, חוק הנכים דורש הוכחה כי נכותו נגרמה "עקב" השירות הצבאי. משמעותה של דרישה זו היא הוכחת קשר סיבתי בין הופעת המחלה או החמרתה לבין השירות הצבאי. קשר סיבתי זה מוסק על ידי בית המשפט תוך התבססות על המידע הרפואי המוצג בפניו, אך גם תוך הפעלת שיקולים נוספים של מדיניות משפטית. כפי שנקבע על ידי חברתי השופטת ביניש:

"שאלת הקשר הסיבתי (המשפטי) בין מחלה כלשהי לבין השירות הצבאי היא שאלה שבמשפט, ועל כן מסורה היא להכרעתו הסופית של בית המשפט

² כפי שיובהר בהמשך, התחלטה נשענת על שני אדנים: האחד- אין עדות לקיומה של הפרעת דחק בתר חבלתית. והאדן השני- לא הוכח קשר סיבתי בין האירוע ובין מצבו הנפשי של המערער. בהמשך נבהיר חשיבות ההדגשה של שני האדנים הללו.

³ העובדות שבפרק זה אינן שנויות במחלוקת בין הצדדים.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

ולא של הרופא; ואולם, בית המשפט יפעיל שיקול דעתו בהתבסס על חוות דעת המומחים המונחות לפניו..." (ראה רע"א 1521/95 שטיין נ' קצין התגמולים, משרד הבטחון – אגף השיקום [2]. וראה גם ע"א 137/64 וינשטיין נ' קצין התגמולים [3], בעמ' 519).

חלוקתו של נטל ההוכחה של הקשר הסיבתי הוסברה בעבר על-ידי הנשיא שמגר בע"א 472/89 קצין התגמולים נ' רוט (להלן – הילכת רוט [4]), בעמ' 214:

"נטל ההוכחה בשאלת קיומו של הקשר הסיבתי, המהווה אחד מהנדבכים הדרושים להקמת עילת התביעה, רובץ תמיד על התובע (בהיעדר הוראה אחרת בחוק...). אולם, בעוד שנטל השכנוע, הוא 'החובה מס' 1' כהגדרת השופט אגרנט (כתוארו אז) בע"פ 28/49 בעמ' 523, רובץ על התובע מתחילתו של ההליך ועד לסופו... הרי שנטל הבאת הראיות, הוא 'החובה מס' 2', יכול שיעבור מצד אחד למשנהו במהלך ההליך. כך, גם כאן על התובע להוכיח קיומו של קשר סיבתי לשירות, אולם משהוכיח קיומן של נסיבות מסוימות במהלך השירות, על קצין התגמולים הנטל לסתור קיומו של קשר סיבתי כזה". (רע"א 8373/96 מאיר נ' ק. התגמולים, פ"ד נז (1), 931, בעמ' 942).

2.3 נחתום בהלכה הכללית החלה על דיון בחוקי הנכים: "אשר לחוקי הנכים – ובהם חוק התגמולים – גישת בית-המשפט היא, מאז-ומקדם, כי יש לפרשם ברוחב-לב ולא ביד קמוצה, מתוך רצון להיטיב עם הנכה ושלא להקפיד עמו. חוקים אלה ייעודם הוא להיטיב עם הנכה – בענייננו: עם נכי צה"ל – להיטיב ולגמול טוב למי ששירתו את המדינה ונפגעו בעת שירותם ובקשר עם שירותם, ועל דרך זה יפורשו ויוחלו." (פרשת אביאן בעמ' 743)

2.4 על פי אמות המידה האמורות, נגדיר את השאלות שבמחלוקת בתיק זה ונכריע בגורלו של הערעור.

ג. השאלות שבמחלוקת:

3. בהחלטה כעולה מתוכנה המצוטט לעיל: החליט המשיב על יסוד החומר העובדתי והרפואי שעמד לנגד עיניו וחוות דעת מומחה רפואי (כפי שפורט בהחלטה):

3.1. שלא נמצאה (אצל המערער) עדות לקיומה של הפרעת דחק בתר חבלתית. היינו שלא נמצאה במערער "הפרעת דחק בתר חבלתית" ("הפגימה" או "הפוסט טראומה") ממנה הוא טוען שהוא סובל. ועוד קבע המשיב בהחלטה:

3.2. שלא הוכח קשר סיבתי בין האירוע לבין מצבו הנפשי של המערער.

4. ההחלטה מנתבת את דרך הילוכו של ערעור זה לנתיבים הבאים:

4.1. משמיקד המערער טיעונו לגבי הפגימה ממנה הוא סובל- ובה לקה תוך כדי ועקב שירותו – לאבחנה של פגימה מסוימת (פוסט טראומה) והמשיב החליט שלא הוכחה אצל המערער הפגימה -עלינו ראשית לקבוע האם הוכחה הפגימה. בנוסף:-

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

4.2. הסיפא להחלטת המשיב (לעיל 1.6.) כוללת התייחסותו לא רק לאבחנה המסוימת ("הפגימה") אלא גם קביעה שלא הוכח בפניו קשר סיבתי בין האירוע ובין פגיעה כלשהי בתחום התמודדות הנפש אצל המערער הקשורה בשירותו. לכן עלינו לבחון, גם: האם הוכח קשר סיבתי, בין האירוע לבין פגימה נפשית כלשהי הקשורה סיבתית לאירוע.

5. לאחר שהבהרנו את האמור לעיל, קובעים אנו שאלה הן השאלות שבמחלוקת הדורשות הכרעה בערעור זה:

- 5.1 האם הוכחה בפנינו הפגימה – כנטען ע"י המערער? אם כן ואם לא-
- 5.2 האם הוכחה פגיעה אחרת בתחום התמודדות הנפש- שנגרמה למערער, תוך כדי שירותו ועקב שירותו? אם לא-
- 5.3 האם הוכחה החמרה של פגיעה בתחום התמודדות הנפש שאירעה למערער תוך כדי ועקב שירותו? אם כן- מה שיעור ההחמרה שיש לייחס לשירות?

ד. העובדות שהוכחו בפניו :

את העובדות הנוגעות לערעור זה, יש לחלק לשלוש תקופות. האחת- לפני גיוסו של המערער לשירות ועד לאירוע; השנייה- האירוע מיום 03.12.000; השלישית- המצב שלאחר האירוע.

ד. 1 התקופה של פני גיוסו של המערער לשירות בצה"ל ועד האירוע:

6. מעיד המערער בתצהירו מיום 29.08.2018:

6.1. טרם גיוסו חי עם הוריו בארה"ב שם סיים תיכון בהצלחה, ולא סבל מבעיה נפשית.

הוא התגייס לצה"ל, כחייל בודד, ב- 21.11.1999, שובץ כלוחם לחטיבת הנח"ל; עבר מסלול הכשרה: מטירונות, אותה סיים כמצטיין מח"ט, בהמשך עבר במסלול לוחם, דרך אימונים מתקדמים תפוסת קווים, וסיים המסלול בקו שטחים שנמשך כחמישה חודשים. (סעיפים 6-2 לתצהירו. מכאן והלאה כשנזכיר בהקשר זה מספר הכוונה למספר הסעיף בתצהיר המערער).

6.2. עד מטעמו של המערער, העיד בתצהיר, מיום 04.09.2018, (עליו נחקר בחקירה נגדית): שלא הכיר את המערער לפני השירות. הם הכירו עת שירתו יחדיו באותה כיתה, פלוגה, וגדוד לאורך כל מסלול הכשרתם כלוחמים, ובסיום מסלול גם בשטחים (סעיף 2 לתצהירו).

עוד מעיד העד שהמערער היה מצטיין המח"ט בסיום הטירונות, וגם בהמשך נחשב המערער "...לאחד החיילים המובילים והמצטיינים בפלוגה...מהיכרותי הקרובה (את המערער) שישן מיטה לידי רוב המסלול) הכרתי חייל וחבר יוצא דופן, תמיד מתנדב לכל משימה, תמיד בחוד (גם כנגזרת של תפקידו

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 17-07-11708 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

כקשר מ"פ שהיה תמיד בחפ"ק של המ"פ, חבר אהוב ואהוד על כולם, חייל
ממושמע ומעולה בכל פעולותיו. (סעיף 3 לתצהירו)⁴.

6.3 מפקדו של המערער, אלי"מ שמעון אדרי, כתב חוות דעת (ת"ר 199) (המערער) היה לוחם מקובל חברתית מאוד, אהוד ודומיננטי גם על מפקדיו וגם על חבריו למחלקה ולגדוד⁵.

2.ד האירוע בעת שירותו של המערער (שארעה עת הוא ויחידתו שירתו בשטחים ליד צומת ארם):

7. מעיד המערער בתצהירו: ביום 03.12.200, הוא היה חלק מחוליית הפיקוד כקשר של מ"פ הפלוגה- בצומת ארם. בזמן אמת, היה עד לאירוע כשבמרחק קטן ממנו, מחבל שיסף, לנגד עיניו את גרונו של חייל מהיחידה, בעת שהיה בעת פעילות מבצעית. המערער היה הראשון שהגיע אל החייל הפצוע וניסה להעניק לו טיפול רפואי. לאחר מכן הוא ניהל בקשר את השתלשלות העניינים "... הקפצתי את כל החיילים שבמוצב ורצתי חזרה לזירת האירוע... בחצי הדרך תוך כדי הריצה לזירת האירוע נתקלנו בחייל (שגרונו שוסף) כשהוא רץ ונמצא של היסטריה מוחלטת וכשאחזנו בו הוא הסיר את ידו מצווארו ואז ראינו ששני העורקים הראשיים חתוכים והוא מאבד דם בכמויות..." המערער המשיך בפעילות להבאת עזרה לפצוע, "... וחזרתי לשטח כדי להעביר מידע ולכוון את שאר הכוחות אשר עשו את דרכם אלינו לזירת האירוע. נשארתי ליד הפצוע עד לפינויו ואח"כ המשכתי עם שאר הכוח בחזרה לצומת כדי לתת מענה להפרות הסדר אשר התפתחו בעקבות האירוע"⁵. (סעיף 6). ("האירוע").

עדויות זו של המערער לגבי האירוע זוכה לחיזוק בעדות חברו לשירות. בתצהירו מעיד העד, שכאשר שמע יריות ורץ לכיוון פתח המוצב "... הגיע (המערער) בריצה כשהוא נראה לבן כסיד תוך שהוא צועק "עטיה הלך"... צעק לכולם להגיע לאירוע..." בהמשך גם עד זה, מתאר שהם נתקלו בפצוע כשהוא במצב של היסטריה מוחלטת כששני עורקיו חתוכים, ואישר את עדותו של המערער לפועלם לאחר שפגשו בחייל הפצוע. (סעיף 4 לתצהירו העד).

3.ד העובדות הנוגעות לאשר אירע עם המערער לאחר האירוע:

8. מעיד המערער בתצהירו:

8.1. שלאחר האירוע חל שינוי ומהפך בו ובגישתו לשירות הצבאי, הוא חש תחושת תסכול ואכזבה הוא חש תסכול ואכזבה מהמערכת הצבאית- מחייל מצטיין ומוערך הפך לחייל "בעייתי", חסר מוטיבציה (סעיף 7).

8.2. אמנם לאחר האירוע הוא שוכנע לצאת לקורס סמלי חי"ר המיועד למי שמיועד לקצונה. אולם כששב מהקורס היה חסר מוטיבציה לקבל תפקיד פיקודי; מחייל מצטיין הפך לחייל חסר משמעת ובעייתי, חש התקפי זעם ונפקד פעמיים מהשירות. למרות זאת המג"ד לא העניש אותו על התנהגותו. לבסוף הוא שוחרר מגדוד הנח"ל, סירב לכל תפקיד שהוצע

⁴ החלטנו לצטט את הדברים מעדות העד, כדי להמחיש את השונות בתפקודו- שהוכחה בהמשך הדברים. ראו בהמשך.
⁵ את תיאור האירוע, בלשון של המערער, מצאנו להביא בלשון המערער בתצהירו, כדי להביא את "חוויותיו" כלשונה.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

לו, לבסוף נשלח לקורס קליעה וצליפה, הוסמך כצלף, השתתף כצלף מתגבר, בלחימה בעיר רמאללה.

לאחר מכן הוחזר לבית ספר לקליעה וצליפה, ושוב חזרו בעיות המשמעת. הוא הועמד לדין בפני מפקד הבסיס הושעה מתפקידו והורד בדרגה. הוא הועבר לתפקיד נספח צבאי במכון של רפ"ל. את החודשים האחרונים לשירותו העביר בחדרו בקיבוץ שדות ים, כאשר מידי פעם יצא לפעילות מבצעית עם המערכת הניסיונית של רפאל בעוטף עזה. (סעיף 8).

8.3. עם תום שירותו הצבאי נדד בין דירות חברים, ולא מצא מקום בו הרגיש בבית. הוא עזב את הארץ לטיול בדרום אמריקה, משם הגיע לצרפת בעקבות בחורה אותה הכיר. הוא חשב ששם יוכל להתחיל חיים חדשים. "...בשלב זה כבר התחלתי לסבול ממצוקה נפשית אשר התבטאה בכאבי גב עליון והרגשה של חרדה מתמדת. עברתי אינסוף בדיקות רפואיות וניסיונות טיפוליים אך ללא כל ממצאים או תוצאות. יותר ויותר רופאים הצביעו על כך שהסימפטומים מהם סבלתי היו פסיכו סומטיים". (סעיף 9).

8.4. המערער הצליח לסיים תואר ראשון. "... במהלכו סבל כל הזמן מכאבים וחרדה. קיוויתי למצוא עבודה". לאחר סיום לימודים פגש בת זוג חדשה שנתנה לו תקווה לחיים תקינים, "... למרות זאת בתקופה זו התחילו הכאבים להופיע גם בלילות בשילוב עם התקפי זיעה עזים". (סעיף 10).

8.5. אמנם הוא מצא עבודה, אך לא הצליח להתמיד בשום מקום עבודה. חוסר השקט והתקפי כאבים לא אפשרו לו להתמיד במקום עבודה (סעיף 11). הכאבים לא חלפו והוא פנה לרופאים שונים, מצבו החמיר והוא לא יכול היה לתפקד. רעייתו לא יכלה לשאת את חוסר התפקוד הכללי שלו ונשואיו עלו על שרטון; לאחר כמה שנים בהן לא שהה בארץ הוא חזר לארץ באוקטובר 2014, ומתגורר מאז בבית הוריו; מ2016 הוא מטופל באופן עקבי בקבוצה טיפולית להלומי קרב והטיפול פסיכו טרפי (סעיפים 11-16).

8.6. את מצבו העגום מסכם המערער בכך " כל ביטוי של רגשות מתבטא בהתקף...סימני המחלה החמירו בתדירותם, עוצמתם ומשך הזמן בו הם נמשכו...סובל מחרדה מתמדת ומתקשה להימצא במקומות ציבוריים...איני מסוגל לחוות מזג אויר חורפי...מרבח לחלום על הצבא חלומות על מלחמה... אינני מסוגל לטוס...רוב הזמן אני נמצא בבית אצל הורי...רוב הזמן אני בודד...יש לי התפרצויות זעם, כולל אלימות מילולית ואפילו איומים כלפי הסובבים אותי ובמיוחד כלפי אימי..." (סעיף 17).

9. העד מטעם המערער (חברו לשירות) – מעיד בתצהיר " לאחר האירוע חל שינוי ומהפך קיצוני וגלוי לעין (למי שהכיר את המערער) בהתנהגותו ובגישתו (של המערער)...מיד לאחר האירוע...החל המערער להתלונן על כאבים בעיקר בחזה...ממצב שהוא תמיד היה מוביל ומתנדב ובראש הכוח הוא הפך להיות ממורמר, עצבני, מתלונן על כל דבר, מסרב פקודות. השינוי בהתנהגותו היה תהומי החל מהאירוע המדובר כבר לא היה זה אותו (המערער)". (סעיף 5).

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

10. בחקירה נגדית מאשר המערער שהוא סובל מכאבים ומחרדה ביחד (פ:12 ש:26); ככה הוא חי את חיינו כבר עשרים שנה (פ:13 ש:14); ומודה שלפני השירות בגיל 18 סבל מכאבים בחזה (פ:17 סוף תחילת פ:18 עד ש:7); אולם הלחץ ושריפה שהוא חווה עתה אין לו מילים לתאר את רמת הסבל, זה לא משהוא שהכיר מאז (פ:19 ש:5-7).

בחקירה נגדית העד מטעם המערער מוסיף: "אני הכרתי את המערער כבן אדם חזק, שמח, מתנדב תמיד לשמירה לסיור, חייל הכי טוב שהיה בפלוגה וגם חבר טוב" ואחרי שלושה ימים מהאירוע ראה העד שהוא התהפך "הוא כאילו סוג של נכבה השתנה" (פ:9 ש:10-25; פ:11 ש:9-11).

ד. סיכום העובדות שהוכחו:

11.1. המערער, חיי טרם שירותו בארצות הברית ולמד שם בבית ספר תיכון. שב ארצה והתגייס לשירות כחייל בודד. הוא גוייס כלוחם, עבר מסלול הכשרה של לוחם קרבי ושירת כלוחם ביחידת נח"ל. לפחות עד האירוע- היינו למעלה משנה תמימה, לאחר שהתגייס ותפקד כלוחם לכל דבר, היה חייל מצטיין, מוערך על ידי חבריו וגם על ידי מפקדיו. (ת"ר 199-צוטט בסיכומי המשיב סעיף 34).

11.2. הכול השתנה בעקבות ולאחר האירוע שחוה בעת שירותו-בהיותו בתפקיד בצומת ארם. אין ספק בעינינו, מתיאור האירוע, שמדובר אירוע מזוויע שהתרחש לנגד עיני המערער עת היה עד ראיה לשיסוף גרונו של חבר /חייל. המערער נטל חלק פעיל במה שנעשה מיד לאחריו. מיד לאחר האירוע חל מהפך קיצוני בהתנהגותו של המערער. מחייל למופת, מצטיין ומוערך הפך ל"חייל בעייתי" עם בעיות משמעת, כך עד ששוחרר מהשירות.

11.3. לפני האירוע, וגם אחריו סבל המערער מכאבים בחזה ובתסמינים רפואיים שונים. אולם אנו מאמינים לעדותו עת מעיד הוא שעוצמת הכאבים והמגבלות שחוה לאחר האירוע לא דמו כלל לאלה מהם סבל טרם שירותו.

11.4. בהקשר זה נדגיש:

11.4.1. אין חולק שהמערער גויס לשירות בפרופיל רפואי המתאים ללוחם ביחידה קרבית. המשיב בסיכומיו מציין שהמערער בשאלון רפואי למועמד ליחידות שדה אישר שטרם שירותו סבל מכאבים בחזה. (ראו סעיף 19 לסיכומים). למרות שהמערער לא הסתיר עובדה זו, שלטונות הצבא קבעו שהוא מתאים לשירת כלוחם ביחידת שדה. כלומר התופעות הבריאותיות שחש טרם שירותו, היו בידיעת שלטונות הצבא והם מצאו לנכון גם לקבוע את כושרו הבריאותי, ככזה המתאים לשירת כלוחם, וגם שיבצו אותו לתפקיד לוחם.

11.4.2. אין חולק שהמערער בפועל ממש תפקד כלוחם לאורך חודשים ארוכים- למעלה משנה לפחות עד האירוע. הוא היה חייל מוערך, מקובל

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

חברתית, מנהיג ומצטיין הן מבחינה מנטלית והן מבחינת כושר בריאותי
גופני.

11.4.3. למרות שחל מהפך של ממש בהתנהגותו, מיד לאחר האירוע -
מחייל מצטיין לחייל עם בעיות משמעת; ותלונותיו על כאבים וסבל -
גורמי הצבא לא ביררו מקורו של כאב, אף לא העמידו בפני וועדה רפואית
כדי לבחון התאמתו לשרת כלוחם והוא סיים את שירות הצבא באופן
מלא, כשנתיים לאחר האירוע, עד לשחרורו.

11.5 במשך תקופה ארוכת שנים, לאחר תום השירות, משנת 2002 שהה
המערער בחו"ל, עד אשר חזר לבסוף לארץ בשנת 2014. לעדות המערער -
ואנו מאמינים לעדותו זו- גם בתקופת שהותו בחו"ל: הוא סבל מכאבים,
חרדות ותופעות שונות (ראו לעיל סעיפים 8.3-8.4 לעיל). אמנם הוא השלים
לימודים לתואר ראשון, ואף ניסה לשקם את חייו האישיים בנישואין שלא
עלו יפה, בין היתר בגלל שלא יכול היה להתמיד בעבודתו- עד אשר
נישואיו התפרקו.

11.6 לאחר שחייו האישיים במישורים שונים: יכולת התמדה בעבודה,
מצב כלכלי, יחסיו האישיים עם רעייתו- התפרקו- המערער חזר בשנת
2014 ארצה. מאז ששב הוא מתגורר בבית הוריו, אינו יכול להתמיד
במקום עבודה ואף סובל מבעיות נפשיות אחרות אשר מונעות ממנו לנהל
אורח חיים תקין, חברתי ואישי. מאז 2016 הוא מטופל באופן עקבי
בקבוצה טיפולית להלומי קרב ובטיפול פסיכותרפי (סעיפים 11-16).

ה. חוות דעת מומחי הרפואה מטעם הצדדים:

12. מומחים אחדים נתנו חוות דעת בעניינו של המערער: פרופ' משה קוטלר
(מטעם המשיב) שעל יסוד חוות דעתו, בין היתר, החליט המשיב לדחות
את בקשתו של המערער להכרה בזכות "כנכה". (חוות דעת מיום 11.01.2017,
שבסיומה ביקש להפנות את המערער לאבחון פסיכו דיאגנוסטי - והשלים את חוות
דעתו ביום 20.06.2017 - שתי חוות הדעת הללו תכונה "חוות דעת מייעצת"). לאחר
שהמערער הגיש את נימוקי ערעורו ובמסגרתם הוגשה חוות דעת מומחה
של פרופ' עמיחי לוי (מטעם המערער) [מיום 01.11.2018, חווה"ד אוזת 18
עמודים] הגיש המשיב כתב תשובה אליו צרפה חוות דעת מגיבה של פרופ'
קוטלר. (חוות דעת מגיבה מיום 1.04.2019).

12.1 פרופ' קוטלר (מטעם המשיב) לאחר שבדק את המערער ביום
09.01.2017, קובע שלא מצא עדות לקיומה של הפרעת דחק בתר חבלתית
("פוסט טראומה"). אך בעקבות קבלת תמונה נפשית של כאב פסיכוגנית
הפנה את המערער לאבחון פסיכו דיאגנוסטי (ת"ר 211-217). לאחר שקיבל
ממצאי האבחון הגיש פרופ' קוטלר חוות הדעת משלימה (ת"ר 203) עליה
נסמך המשיב בהחלטה.

12.2 פרופ' עמיחי לוי (מטעם המערער) בחוות דעת ארוכה ומפורטת:
מגיע למסקנה שמתקיימים במערער התנאים לאבחנתו כמי סובל
מתסמונת בתר חבלתית (P.T.S.D) ("פוסט טראומה").

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

12.3 עת הגיש המשיב כתב תשובה, צורפה אליה גם חוות דעתו המגיבה של פרופ' קוטלר. בסיכומה גם תוך התייחסות לחוות דעת פרופ' עמיחי לוי-קבע פרופ' קוטלר שאינו משנה את מסקנתו להיעדר קשר סיבתי בין תנאי שירותו של המערער לנכותו. בין היתר נימק זאת בהסתמך על תוצאות מבחנים פסיכודאגנוסטיים שנעשו למערער אשר לדעתו מכוונים לכך שהתמונה העולה מהם אינה אופיינית לתוצאות של הפרעה פוסט טראומטית; ועוד קבע שהוא לא מצא בבדיקת המערער את אותם תסמינים שמצא פרופ' עמיחי לוי, אותם תסמיני ליבה טיפוסיים להפרעה בתר חבלתית.

13. העולה מהאמור לעיל שבעוד שמומחה המשיב שולל קיומה של אבחנת פוסט טראומה, ואף אינו מוצא קשר סיבתי בין המחלה לבין השירות- מומחה המערער קובע שמצא שמתקיימים בו התסמינים לקיומה של פוסט טראומה⁶.

לפיכך: זומנו באי כוח הצדדים לדיון (שהתקיים ביום 17.06.2019) כדי שיביעו דעתם בשאלת מינוי פרופ' צבי זמישלני ("המומחה"), כמומחה מטעם וועדת הערעור. במהלך דיון הודיע בא כוח המשיב על הסכמתו למינוי המומחה. בא כוח המערער ביקש זמן כדי להשיב. ביום 23.06.2019 הודיע בא כוח המערער על הסכמתו למינוי המומחה.

ו. מינוי המומחה, חוות דעתו ותוצאותיה במישור הדיוני:

14. לאור הסכמת הצדדים למינוי המומחה מטעם הוועדה, ניתנה ביום 24.06.2019, החלטה על מינויו בה התבקש כבוד המומחה:

14.1 "1. לבדוק את המערער ולגבות ממנו אנמנזה;

2. לעיין בכל החומר שבתיקו הרפואיים (לרבות חוות דעת המומחים מטעם הצדדים)".

14.2 "בהסתמך על כול החומר שבפניו, לרבות האנמנזה שקיבל ממנו לקבוע:

א. האם המערער סובל מתסמונת בתר חבלתית (P.T.S.D) ("התסמונת"); אם כן-

ב. האם לדעת המומחה... יש קשר סיבתי בין התסמונת שאבחן לתנאי שירותו הצבאי של המערער (גרימה או החמרה) "...

15. המומחה הגיש חוות דעת כתובה ומפורטת, מיום 05.02.2020.

⁶ " כאשר קצין התגמולים קובע העדרת של נכות והמערער לקיומה של נכות, וטענות הצדדים מגובות בחוות דעת רפואיות... יכולה הוועדה לפי שיקול דעתה בנסיבות המתאימות, למנות מומחה מטעם הדעה (מומחה בתחום שבמחלוקת) אטר יכריע בסוגיה..." [ע"י (ת"א-יפו) 19-06-45931 י' נגד קצין התגמולים].

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

ז. חקירות עדים והמומחה ותמצית טענות באי כוח הצדדים בסיכומיהם שבכתב:

16. בהמשך הדיון בערעור נחקרו, חקירה נגדית, המערער והעד מטעמו. כן נחקר המומחה על האמור בחוות דעתו שבכתב. בתום שמיעת העדויות נקבע שהצדדים יגישו סיכומים בכתב. אלה הוגשו.

נוכח התרשמותנו מעדות העדים, הגענו למסקנה שהעדים מהימנים וככלל-יש לאמץ את עדותם כעדות מהימנה.

עוד קובעים אנו שקביעות המומחה בחוות הדעת כמו גם לאחר חקירתו הנגדית ע"י באי כוח הצדדים-מהימנות בעינינו. חוות דעתו ברורה ובהירה ומאפשרת לנו כוועדה לעקוב אחר הלך מחשבתו ומסקנותיו, ומכאן שבעקרון גם החלטתנו לאמץ את מסקנותיו כמומחה בתחום הרפואה. אין זה אומר שנאמץ מסקנותיו עת נגיע לקביעת הוכחתו של קשר סיבתי משפטי. נבהיר בהמשך ונפרט את קביעתנו בעניין זה.

17. תמצית טענות בא כוח המערער בסיכומיו:

17.1 בתחילת סיכומיו חוזר המערער על עובדות הערעור (סעיף 1), ממשיך ומפרט את העולה מתיקו הרפואי בבית החולים שיבא שם טופל המערער משנת 2016. הוא מציין שאבחנת הפסיכיאטרים לגבי מצבו הנפשי של המערער הייתה בשתיים אלה: POST TRAUMATIC STRESS DISORDER ו-PAIN DISORDER ASSWITH BOTH PSYCHOLOGICAL FACTORS AND GENERAL MEDICAL CONDITION. (סעיף 2).

הוא מתייחס לחוות דעת פרופ' עמיחי לוי, והערכה הפסיכודיאגנוסטית שנערכה ע"י ד"ר פביאן ברויטמן ולאבחנתם לגבי של מצבו הנפשי של המערער- שהייתה לו פוסט טראומה שנתנה אותותיה במערער בדרכים סומטיות של התקפים. (סעיפים 6 ו-7).

17.2 בטרם השירות לא סבל המערער ממצבו הפסיכיאטרי. מאז האירוע חל מהפך קיצוני בהתנהלותו, ולכן יש לקבוע שמצבו נגרם תוך כדי ועקב שירותו הצבאי (סעיפים 9-14);

17.3. לחילופין אם תקבע החמרה, יש לקבוע החמרה בשיעור 100 אחוזים ולחילופי חילופין החמרה בשיעור גבוה וניכר;

17.4 כאן מפנים הסיכומים לפסיקה (פס"ד רוט ופס"ד 4949/18 פלוני נגד קצין התגמולים) - ומבקשים לקבוע שהשירות הקצר של המערער, העובדה שלא הייתה לו הפרעה פסיכיאטרית טרם השירות - מקימה חזקה שמצבו הוא 100 אחוזים עקב ותוך השירות.

⁷ שאת אלה שהוכחו בפניו וקבענו לעיל בהכרעתנו- והתייחסנו לעדות המערער, עדו ומפקדו האל"מ.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

18. תמצית טענות המשיב בסיכומיו:

18.1. משקבע המומחה שהמערער אינו סובל מהפרעה פוסט טראומטית כתוצאה ועקב שירותו- בדיוק כפי שקבע המשיב בהחלטה- דין הערעור להידחות. מבלי לפגוע בכלליות הטענה האמורה, מבקש המשיב שאם הוועדה תחליט לקבל את קביעת המומחה ואבחנתו לגבי המחלה (שאינה פוסט טראומה), וכי למחלה זו יש קשר סיבתי לשירותו הצבאי, הרי, שלכל היותר, בנסיבות העניין יש להכיר בהפרעה כהחמרה של מחלה אצל המערער, ושעורה לא יעלה על 30 אחוזים בעקבות השירות, כפי שקבע המומחה (סעיפים 1 ו-2 לסיכומיו).

18.2. המערער לא ציין בתצהירו שסבל מכאבים עוד לפני השירות. בכך הודה בחקירתו הנגדית, כך עולה גם מתיעוד רפואי העולה מתיקו הרפואי(סעיפים 17,18). עוד נטען כי בשאלון רפואי למועמד ליחידות שדה שמילא המערער, לפני תחילת שירותו כשנשאל אם סבל מכאבים לפני תחילת שירותו השיב "כן". כמו כן המערער ציין בעדותו שסבל מכאבים שונים טרם שירותו (סעיף 30).

19. תמצית חוות דעת המומחה:

19.1 בחוות דעתו הכתובה (מיום 05.02.2022) קובע הוא: "...נראה כי למרות האירוע הטראומטי המתואר, לא ניתן לקבוע אבחנה מבוססת של הפרעה פוסט טראומטית" נימוקיו:

- מהלך המחלה- החל לסבול מתסמונת כאב טיפוסית, לפני שירות ובמסגרות צבאיות;
- הנושא של הטראומה הצבאית לא עלה אפילו ברמז במסגרות הצבאיות אף לא במסגרות האזרחיות אחרי שירותו;
- רק בדצמבר 2014 מוזכר לראשונה האירוע ברישום של רופא משפחה;
- מהלך המחלה והסימפטומים אינו מתאים לתסמונת פוסטטראומטית. תסמיני הליבה של התסמונת - חודרנות והימנעות- אינם קיימים לאורך שנים;
- הקלסיפיקציות של האבחנות דורשות כי הסימפטומים הטיפוסיים של הפרעה פוסט טראומטית יתפתחו תוך 6 חודשים מהטראומה. אין עדות לכך במקרה דנן⁸;
- בבדיקתו אצל המומחה, הוא דיווח על חלומות על אובדן נשק או מעצור בנשק, חלומות העשויים להתאים למצבי חרדה כללית ולא על עיבוד טראומה ספציפית;

⁸⁸ המומחה גם התייחס לתופעה של פוסט טראומה מאוחרת- ושלל קיומה במקרה דנו.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

- יתר על כן: בזמן שהותו בצרפת (2013-2014) עבד באבטחה מתקנים יהודיים עיסוק שאינו עולה בקנה אחד עם הימנעות ורגישות למצבים צבאיים.

מסכם המומחה דעתו: המערער סובל מ – SOMATIC SYMPTOM WITH PREDOMINANT PAIN ("המחלה הסומטית"). הפרעה שהחלה בעוצמה קטנה עוד טרם שירותו הצבאי והתגברה במהלך השירות. לכן, מבהיר המומחה שהוא מסכים עם חוות דעת פרופ' קוטלר שאין מדובר בפוסט טראומה אלא בתסמונת כאב סומטית מלווה בחרדה (פניקה) ודכאון – היא באה לידי ביטוי לפני השירות התגברה במהלכו ונמשכה לאורך השנים. מסקנתו: לא ניתן להתעלם מהעובדה שהתקפי החרדה / כאבים הוחמרו במהלך השירות, ולכן מוצא קשר סיבתי רפואי של החמרה בשיעור 30 אחוזים ע"ח השירות הצבאי ותנאיו.

בחקירתו הנגדית משיב המומחה: שלא מצא מסמכים רפואיים לפני נובמבר 1999 (פ: 43 ש: 1); שלא מצא קו שבר בהתנהגותו של המערער לפני ואחרי האירוע. ומוסיף: המערער בראיון איתי (ומדגיש בראיון ולא בחקירה) אמר לו שהכאבים החלו במצבי לחץ משנת 2000, ולא דווקא בעקבות האירוע (פ: 44 ש: 17-4)... "הוא המשיך לתפקד כרגיל גם אחרי (האירוע)... (פ: 47). ד.

ז. אשר לדעתנו:

20. את העובדות שהוכחו בפנינו פירטנו לעיל בסעיף 11 לפסק דין זה. בעיקרו של דבר, למעשה בחלק העובדתי כמעט אין מחלוקת בין הצדדים. נעבור עתה לדון בהשלכות של העובדות שהוכחו על תוצאתו של הערעור בפנינו. נתחיל הילוכנו בהתייחסות לטיעוני באי כוח הצדדים בסיכומיהם:

21. באשר לטיעוני המערער בסיכומים, נאמר:

21.1. מקובלת עלינו חוות דעת המומחה שלא ניתן לקבוע שאובחנה אצל המערער פוסט טראומה ומעדיפים אותה על פני האבחנות בבית חולים שיבא או אבחנתו של פרופ' עמיחי לוי ועל הערכה הפסיכו דיאגנוסטית של ד"ר פביאן ברוייטמן, אליהם התייחס בא כוח המערער בסיכומים, זאת בין היתר מהנימוקים המצטברים הבאים:

- ככלל חוות דעת מומחה וועדה, שהוא גורם ניטרלי, המשמש יועץ מומחה לוועדה, עדיפה. באין סיבה ברורה שלא לאמצה, היא תאומץ על ידה;
- במקרה דנן כל אחד מהמומחים שנתנו חוות דעת מטעם הצדדים קבעו שלמערער (אולי גם) הפרעה חרדה / פניקה.
- האמור בחוות דעת המומחה, המאפשרת מעקב אחר הלך מחשבתו, מנומקת בכך שתסמיני הליבה של פוסט טראומה לא נמצאו אצל המערער- ההיפך בשנים 2013-14 שימש/ בחו"ל כמאבטח, ללא כל

**בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק**

ע"נ 17-07-11708 פלוני נ' קצין התגמולים-משדד הבטחון-אגף השיקום

מניעות. בעניין שלילת אבחנת הפוסט נזכיר שגם מומחה המשיב פרופ' קוטלר לא מצא אצל המערער תסמינים האופייניים תסמונת הפוסט טראומתית.

• המערער נעדר מהארץ תקופה ארוכה, בין השנים 2002 - עד 2014 ולגביה אין תיעוד רפואי.

• כל המומחים, מטעם הצדדים, בדקו את המערער שנים רבות לאחר תום השירות;

באחת- תוך אימוץ חוות דעת המומחה בעניין הפוסט טראומה- קובעים אנו שלא הוכח בפנינו שהמערער סובל מפוסט טראומה. משכך בוודאי לא הוכח שטראומה כזו נגרמה לו תוך כדי ועקב שירותו. לכן טענה זו של המערער- נדחת. ועוד:-

21.2 קבענו לעיל על יסוד העובדות שהוכחו בפנינו, שהאירוע היה טראומתי עבור המערער. למעשה האירוע היה קו שבר. יש בפנינו ראיות למכביר המוכיחות עובדה זו- מעדותו של המערער עצמו, שאנו התרשמנו שהוא עד מהימן; מעדות חברו לשירות, וממפקדו אל"מ, שחיווה דעתו (ראו נספח ב' לסיכומי המערער).

אנו קובעים, אפוא, שהוכח בפנינו כדבעי, שהמערער הפך אחרי האירוע הטרומתי מחייל מוביל, מנהיג, מצטיין ואהוד- לחייל שאינו ממושמע, נפקד מהשירות ואינו מקבל מרות. לא רק התשתית הראייתית הנרחבת שפירטנו לעיל מביאה למסקנה זו, אלא גם סמיכות הזמנים בין האירוע והמהפך בהתנהגות המערער, כשלעצמה, מהווה ראיה להוכחת הדברים.

נפקות קביעתנו זו- בהקשר לאדן השני בהחלטתו של המשיב (ראו לעיל סעיף 1.6 לפסה"ד) תובהר בהמשך. לכן איננו מוצאים לנכון להתייחס לטיעונים החילופיים של המערער בסיכומים- הנוגעים לאבחנה או לשיעור החמרה כתוצאה מהאירוע, אל אלה נתייחס בהמשך.

22. באשר לטיעוני המשיב בסיכומים, נאמר:

22.1. (לטענה משקבע המומחה שהמערער אינו סובל מהפרעה פוסט טראומתית כתוצאה ועקב שירותו- בדיוק כפי שקבע המשיב בהחלטה. דין הערעור להידחות- סעיף 18.1.לעיל).

לדעתנו: דין הוא שסמכותה של וועדת ערעור לדון רק במה שעולה מהחלטה של המשיב. כיון שחלק מהחלטת המשיב, היא הקביעה האמורה בסיפא להחלטתו אין דחיית הטענה להוכחת הפוסט טראומה מסיימת את הדיון בערעור.

כאמור סעיפים האמורים 3 ו-4 לעיל- עיון בהחלטה מלמד שהיא כוללת שני אדנים. מכאן שגם אם נשמט האדן הראשון עדיין עלינו להכריע בשאלה- שבאדן השני להחלטת המשיב. יש לבחון, גם את השאלות: האם הוכח קיומה של מחלה אצל המערער, האם היא קשורה סיבתית לשירותו של המערער, והאם החמרה היא בשיעור שנקב מומחה הוועדה או אחרת.

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

כללם של דברים: לאחר שמצאנו לדחות את הערעור ככל שהוא נסמך על טענת הפוסט טראומה, עדיין עלינו להכריע בעניין הקשר הסיבתי בין האירוע למחלה אצל המערער ותנאי שירותו -גרימה או החמרה. ואם החמרה מה שיעור תנאי השירות לעניין ההחמרה.

22.2. (לטענתו של המשיב שאם הוועדה תחליט לקבל את קביעת המומחה ואבחנתו לגבי המחלה (שאינה פוסט טראומה), וכי למחלה זו יש קשר סיבתי לשירותו הצבאי, הרי, שלכל היותר, בנסיבות העניין יש להכיר במחלה כהחמרה של מחלה אצל המערער, ושיעורה לא יעלה על 30 אחוזים בעקבות השירות, כפי שקבע המומחה (סעיף 18.1 לעיל):

לדעתנו: ההכרעה האם הוכחה המחלה והאם היא נגרמה, או הוחמרה בגלל תנאי שירותו של המערער ומה שיעור ההחמרה - תתבסס על ההכרעה בשאלות העובדתיות, שאלת הקשר הסיבתי הרפואי והקשר הסיבתי המשפט. לכן עת נדון בכך נכריע אם יש לקבל חוות דעת המומחה לעניין המחלה, החמרתה ושיעור ההחמרה.

22.3 (אשר לטענה במכוונת למהימנות עדותו בכך שלא ציין בתצהירו שסבל מכאבים עוד לפני השירות אולם הודה בכך חקירתו הנגדית; ולטענה שבשאלון רפואי למועמד ליחידות שדה שמילא המערער, לפני תחילת שירותו כשנשאל אם סבל מכאבים לפני תחילת שירותו השיב "כן". כמו כן המערער ציין בעדותו שסבל מכאבים שונים טרם שירותו. סעיף 18.2 לעיל):-

לדעתנו: טענות אלה של המשיב יש לדחות:

- עובדה היא - כנטען ע"י המשיב עצמו - שהמערער כבר בשאלון מועמד ליחידות שדה, גילה, טרם גיוסו לשירות, שהוא סבל מכאבים. ידיעה ברורה זו – שנכתבה בטופס ייעודי שנועד לבחון התאמת חייל לשירות ביחידת שדה - לא גרמה למוסמכים לכך לשלול כשירותו של המערער להיות לוחם. ההיפך, הגורמים המוסמכים בצבא, לא ראו זאת בסיבה לשלול יכולתו לשרת הלוחם ושיבצו אותו כלוחם ביחידת נח"ל.
- לו סבר הצבא שהאמור בתשובתו של המערער שולל יכולתו לשרת כלוחם, או למצער, שהתשובה מחייבת בדיקות נוספות טרם שיבצו בוודאי הגורמים האחראים לכך היו מורים על ביצוע הבדיקות טרם שיבצו. לא נכון להתעלם מטענתו ובדיעבד לטעון שהן בבסיס מצבו הנוכחי של המערער.
- יתירה מכך: הוכח בפנינו כדבעי, ולמעשה אין מחלוקת בין הצדדים שהמערער הלכה למעשה עבר הכשרה שלימה של לוחם, החזקת קווים ושירות בהם - כאשר במשך למעלה משנה תפקד כלוחם ללא תלונות על מצב בריאות - ונמצא חייל מצטיין ומוערך ע"י חבריו ומפקדיו. עובדות אלה מלמדות שבפועל הוא עמד במוטל עליו, לפחות עד האירוע, בצורה מצוינת.

**בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק**

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

- המערער, שאנו מצאנוהו עד מהימן, העיד שהכאבים מהם הוא סבל לאחר האירוע ולאחר השירות, כאבים אשר למעשה שינו את שגרת חייו- לא היו דומים לכאבים מהם סבל בהיותו בן שמונה עשר, סמוך לפני גיוסו.

כללם של דברים: מהטעמים האמורים אנו דוחים את טענת המשיב שהוכח שהמערער לקה באותה מחלה זו שאובחנה ע"י המומחה, עוד לפני שירותו. העובדה שהיו למערער כאבים לפני השירות אינה מאיינת טענתו לכאבים מפושטים ובגזרות רחבות יותר – אשר הקשו ולמעשה כנראה גם מררו את חייו. ייתכן שכאבים אלה מלמדים על מחלה שקיננה בו אולם פרצה במלוא עוצמתה לאחר האירוע.

23. כאמור מקובלת עלינו קביעת המומחה שלא שהוכחה אצל המערער פוסט טראומה -ודין טענתו זו להידחות.

המומחה, עוד, קבע שאבחן אצל המערער מחלה סומטית (ראו לעיל סעיף 19 לפסק הדין). מסקנתו: לא ניתן להתעלם מהעובדה שהתקפי החרדה /כאבים הוחמרו במהלך השירות, ולכן מוצא הוא קשר סיבתי רפואי של החמרה בשיעור 30 אחוזים ע"ח השירות הצבאי ותנאיו:

23.1. קביעת המומחה לגבי אבחון המחלה והחמרתה במהלך ועקב השירות מקובלים עלינו. ברור שהיא מבססת קשר סיבתי הרפואי בין תנאי השירות לבין המחלה הסומטית.

23.2. מוסיף המומחה וקובע שלדעתו תנאי השירות אחראיים על 30 אחוזי החמרה של המחלה הסומטית.

23.3. כאן מבקשים אנו להדגיש כי: בחקירה נגדית המומחה התבקש להתייחס לאירוע ולמידת השפעתו על המערער. תשובתו: "... לא התרשמתי ששיסוף הגרון היה חוויה על כך מרכזית, אלא מה שיותר בולט, שרק במבט לאחור זה היה אירוע שנחשב להכי קשה ולא התרשמתי ממנו.. הוא המשיך לתפקד כרגיל גם אחרי..." (פ: 45 ש: 11-1- פ: 47).

23.4. לעומת זאת, אנו קבענו לעיל, שהוכח בפנינו עובדתית, שבזמן אמת, הייתה לאירוע השפעה משמעותית על תפקודו של המערער, כאשר מיד אחריו הפך מחייל מצטיין מנהיג ומוביל הפך לחייל מפר משמעת, שלמעשה אינו מוצא מקומו בשירות עד כדי היעדרות מהשירות. קביעה זו היא קביעה העולה הראיות שהיו בפנינו והוכחו בתשתית הראייתית עובדתית שנפרשה בפנינו. כלומר אין עוד ספק, שעובדתית, שהמערער לא המשיך לתפקד כרגיל אחרי האירוע. ההיפך הוא הנכון.

24. נפנה להכריע עתה בשאלה מה המשמעות של "אי התאמה" בין קביעת העובדות של המומחה לגבי השפעת האירוע על המערער (23.3), לקביעתנו לגבי אותן עובדות שקבענו כמוכחות (ראו לעיל סעיף 23.4):-

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

24.1. אנו נדרשים לחוות דעת המומחה רפואי של מנת שיאיר פנינו בתחום מומחיותו בפני הוועדה. תחום מומחיותו של המומחה דנן- היא בתחום הרפואה, רפואת הנפש.

24.2. "חלוקת העבודה" בין תפקיד מומחה רפואי לבין הוועדה היא: לוועדה הסמכות לקבוע ולהכריע בתשתית הראייתית העובדתית שהוכחה בפניה. המומחה-בשל מומחיותו בתחום הרפואי- קובע האם קיים קשר סיבתי רפואי בין העובדות שהוכחו לבין תנאי השירות של החייל. לאמור האם המחלה/פגימה, קשורה קשר סיבתי רפואי לתנאי השירות של החייל.

24.3. לאחר שהמומחה קבע קיומו של קשר סיבתי רפואי בין תנאי שירותו של המערער לבין המחלה הסומטית והעריך את מידת ההחמרה במצב של המערער, עקב ותוך כדי השירות לשיעור של 30 אחוזים, שיש לשייך לדעתו לשירות, קבע הוא עובדה הנסמכת על התרשמותו - כעולה מפורשות מתשובתו בחקירה הנגדית (בלשונו "... לא התרשמתי שסיסוף הגרון היה חוויה על כך מרכזית, אלא מה שיותר בולט, שרק במבט לאחור זה היה אירוע שנחשב להכי קשה ולא התרשמתי ממנו. ") - ברור שהמומחה מדבר על התרשמות, ועל עובדות ("...הוא המשיך לתפקד כרגיל גם אחרי...") שונות מאלה שאנו קבענו שהוכחו בפנינו.

אנו סבורים שקביעתו העובדתית -ולא הרפואית- לגבי מידת השפעת אירוע על המערער אינה מבוססת על עובדות שהוכחו בפנינו- כיצד נכריע בעניין זה?

24.4. " שפה שונה למדע הרפואה ולעולם המשפט. ... שפת המשפטן שונה והיא מתרכזת בחזקות לפיהן ניתן לקבוע את הקשר הסיבתי בין אירוע בעבודה לבין הופעת אוטם או תעוקת לב. בנדון זה פסק סגן הנשיא (בדימוס) שאול קובובי בדב"ע לג/84-0 יצחק ורסנו - המוסד לביטוח לאומי (פד"ע ה' 3): "משבא בית-הדין להיעזר במומחה-יועץ רפואי, ומשבא יועץ-מומחה רפואי לעזור לבית-הדין, יש להיות מודעים לכך שעל אף השימוש במילים זהות, מדברים לעתים המשפטן והרופא בשפות שונות. הדברים אמורים בעיקר לעניין "הקשר הסיבתי" שבין מצב תחלואתי מסוים לבין אירוע שקדם לו..."

... הרופא מדבר על הסיבה ועל הרקע, בעוד שהמשפטן מדבר על אחת הסיבות; המשפטן - אין זה מחובתו לזהות גורמים לנזק, שאפשר למצוא אותם בפתולוגיה; תפקידו לזהות השפעות לעניין אחריות משפטית לנזק שיכול ויבוא מהרגלים ומהתנהגות של החברה הסובבת שבתוכה נמצא האיש ומהסיכונים הפתולוגיים.

ניתן לסכם ולאמור, כי בעוד שהרפואה באה לקבוע את הקשר הסיבתי על מנת למנוע תוצאות פתולוגיות, בא המשפט לקבוע קשר סיבתי שיש בו כדי להצדיק העברת נזק חומרי מאחד לשני".(צוטט בעב"ל 171/06 מנחם זיטלני- המוסד לביטוח לאומי).

24.5. לדעתנו, הלכה זו שנקבעה בבית הדין הארצי לעבודה - ראויה לאימוץ גם בעניינינו: מומחה הוועדה, כרופא, סבור שהאירוע לא

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

השפיע על המערער, ואף סבור, עובדתית שהמערער המשיך, לאחר
האירוע לתפקד כרגיל.

אנו קבענו שהוכחה השפעתו הדרמתית של האירוע על חייו של
המערער. הסמכות להכריע בעניין עובדתית בידי הוועדה. לכן לאחר
שהמומחה קבע את קיומו של קשר סיבתי רפואי – תוך התבססות על
מומחיותו בתחום הרפואה- עת באים אנו לקבוע את הקשר הסיבתי
עלינו המלאכה לקבוע "קשר סיבתי זה מוסק על- ידי בית-המשפט
תוך התבססות על המידע הרפואי המוצג בפניו, אך גם תוך הפעלת
שיקולים נוספים של מדיניות משפטית" (ראו לעיל את הפסיקה
המצוטטת בסעיף 2.3).

24.6 לאחרונה שב בית המשפט העליון והנחה כיצד להתייחס למבחן
הקשר הסיבתי המשפטי שפותח בפרשת אביאן (רע"א 4949/18
פלוני נגד קצין התגמולים פורסם בנבו):

"למבחן הקשר הסיבתי המשפטי ישנם שני יסודות: יסוד סובייקטיבי
ויסוד אובייקטיבי. היסוד הסובייקטיבי בוחן את הפגיעה מנקודת מבטו
של החייל הספציפי, על רגישותו וחולשותיו הייחודיות. גלומה בו ההכרה
בכך שעל הצבא לקבל אותו כמות שהוא (עניין קופרמן, פס' 6). הן ביחס
לקשר הסיבתי העובדתי והן ביחס ליסוד הסובייקטיבי של הקשר הסיבתי
המשפטי אין מחלוקת בגדרי הערעור שלפנינו...

"בעניין אביאן (פס' 23-26) הוצגו שלושה סוגי מקרים שיכולים להקים
קשר סיבתי בין שירותו הצבאי של חייל לבין התפרצותה של מחלה
קונסטיטוציונלית. חלוקה זו הותוותה בעניין אביאן על בסיס המגמה
הפסיקתית שקדמה לו, והחלה עוד בראשית ימיו של חוק הנכים. הסוג
הראשון מתייחס למקרים שבהם המחלה התפרצה בעקבות אירוע בודד, או
רצף אירועים, שהם ייחודיים באופן מובהק לשירות הצבאי – כגון קרב,
סדרת אימונים או שירות או פעילות במקום חריג ורווי-מתח. המדובר
במקרים שבהם המיוחדות והייחודיות של השירות הצבאי נתנו את ביטויין
וגרמו לפגיעה בחייל. הם צבאיים בצורה ברורה ביותר והם מגבשים את
הקשר הסיבתי המשפטי בעל העוצמה הרבה ביותר. ביחס למקרים אלו,
ניתן לומר שהשירות הצבאי הוא דבר המדובר בעד עצמו להוכחת הקשר
הסיבתי".

24.7 אחרון, נזכיר את הלכת רוט לפיה "מקום בו פרצה המחלה
הקונסטיטוציונלית לראשונה בעת השירות, והתובע הראה קשר סיבתי
לשירות, קמה חזקה לטובת התובע, כי המחלה נגרמה במלואה עקב השירות,

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

ולא רק הוחמרו על-ידיו..."(ע"א 472/89 קצין התגמולים נגד אברהם רוט
– שם בסעיף 11).

25 העולה מהאמור לעיל, לעניינינו :

25.1 . בהתבסס על מה שהוכח בפנינו עובדתית: לאמור שהמערער לא אובחן כסובל ולא סבל קודם שירותו מבעיות נפשיות; אמנם התלונן על כאבים עוד טרם השירות, אולם המחלה -בהיקפה המלא – החלה בעוצמה קטנה (כקביעת המומחה) – כזו שלא הפריעה לו לתפקד כלוחם מצטיין עד לאירוע, ללא הפרעה בתפקוד שוטף אלא ההיפך כחייל מוביל; השינוי הדרמטי בתפקודו לאחר האירוע ומאז – בסמיכות זמנים לאירוע- הפך לחייל בעייתי עם בעיות משמעת.

25.2. כאשר המומחה מטעם הוועדה קבע (שהמערער סובל ממחלה סומטית ("ההפרעה") שהחלה בעוצמה קטנה עוד טרם שירותו הצבאי והתגברה במהלך השירות. ועוד סבור המומחה שהחמרה במחלתו של המערער קשורה קשר סיבתי רפואי לשירותו, בשיעור של 30 אחוזים בגין השירות)-הוא קשר קשר סיבתי רפואי בין תנאי שירות של המערער;

25.3. בבואנו לקבוע את הקשר הסיבתי המשפטי בין תנאי שירותו של המערער -תוך כדי ועקב שירותו- אנו קובעים: משאין חולק שהאירוע הוא אירוע צבאי מובהק- בבחינת הדבר מדבר בעד עצמו- והשפעתו על המערער הייתה דרמטית ומתמשכת שהחלה סמוך לאחר האירוע:- כשמחד אמנם מחלה כבר פרצה, טרם השירות, אולם בעוצמה כה קטנה שלא הפריעה לתפקודו של המערער כלוחם עד האירוע. לכן, אין אפשרות ליישם את הלכת רוט כלשונה ולייחס לשירות את מלוא הגרימה של המחלה הסומטית. מאידך אין ספק שהמערער עבר מהפך נפשי בחייו מיד לאחר אירוע ובעקבותיו –

לכן יש לקבוע שהמחלה הסומטית הוחמרה תוך כדי ועקב [כפי שקבע המומחה]שירותו. אולם משהאירוע הוא המחולל של המהפך בחייו של המערער, יישום הקשר הסיבתי המשפטי (תוך התבססות על המידע

בתי הדין המנהליים שליד בית משפט השלום בתל אביב - יפו ועדות
הערעור מכוח חוק

ע"נ 11708-07-17 פלוני נ' קצין התגמולים-משרד הבטחון-אגף השיקום

הרפואי המוצג בפנינו, אך גם תוך הפעלת שיקולים נוספים של מדיניות
משפטית בפרט זו הנוגעת לחוק הנכים מחייב ייחוס של 70 אחוזים
מהחמרתה של המחלה הסומטית שקיננה בו, לתנאי שירותו.

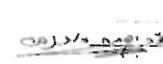
ח. סוף דבר:

26. לאור הכרעתנו האמורה לעיל- הערעור מתקבל. הוכח מהטעמים
שפירטנו לעיל שמחלתו הסומטית של המערער- ההפרעה- הוחמרה
תוך כדי ועקב שירותו הצבאי, כך שיש ליחס לשירות שבעים אחוזים
מהחמרתה.

המערער זכאי להחזר מלוא ההוצאות ששילם עבור חוות דעת המומחה
פרופ' עמיחי לוי, החזר הסכום ששילם, אם שילם למומחה הוועדה,
וכן שכ"ט בסך 7500.00 ₪ [שבעת אלפים וחמש מאות ₪] בתוספת
מע"מ כחוק, להיום.

ניתן היום, 9 ביוני 2022. י' סיוון תשפ"ב, בהעדר הצדדים

עו"ד עינת ריזברג
חברת ועדה

ד"ר יפתח סוכנבר
חבר ועדה

רמי כהן
שופט בדימוס